

Voitto Helander 1937–2009

Professor Voitto Helander, hedersmedlem sedan år 2004 av Statsvetenskapliga Föreningen i Finland, avled den 20 juli år 2009 i Åbo efter en tapper kamp mot en svår och med tiden övermäktig sjukdom. Han var född i oktober månad år 1937 och var alltså vid sitt frånfalle 71 år gammal.

Voitto Helanders liv var forskarens och den akademiska lärarens. Under en kort period på 1960-talet (1964–1966) var Voitto verksamhetsledare för *Suomen Akateeminen Raittiusliitto*; i övrigt var han hela sitt vuxna liv knuten till universitetsvärlden, främst i hemstaden Åbo. Han var vid Åbo Universitet assistent i allmän statslära under tiden 1966–1971; överassistent i samma ämne och på samma plats var han under tiden 1971–1981. Efter ett kortvarigt engagemang åren 1981–1982 som biträdande professor i offentlig förvaltning vid Tammerfors Universitet, utnämndes Voitto år 1983 till biträdande professor i allmän statslära vid Åbo Universitet, där han sedermera blev professor i samma ämne. Han hörde samtidigt till den skara av aboensiska forskare som på ett markerat sätt har överskridit språkgränsen och andra gränser mellan de två akademiska lärosätena i Åbo. Redan under det tidiga 1970-talet inledde han sålunda ett samarbete med kolleger vid Åbo Akademi; samarbetet fick småningom institutionella manifestationer. Vid 1980-talets inbrott blev Voitto docent i offentlig förvaltning vid Akademien, och under 1990-talet handhade han i repriserna ansvaret för professuren i offentlig förvaltning därstädes. Från år 1997 fram till sin pensionering år 2001 fungerade han som professor i tjänsteförhållande i ämnet.

I en fotnot till ett länderkapitel om Finland till en internationell antologi avtackas Voitto av författarparet Tapio Raunio och Matti Wiberg, som i sitt tack nämner "his encyclopaedic wisdom". Formu-

leringen är träffande – Voitto var, särskilt beträffande finsk politik och förvaltning, en aldrig sinande kunskapskälla, med insikter som förvärvats i en lång räckvidd empiriskt upplagda studier. De kan inte nämnas och refereras med något rimligt mått av utförlighet i denna korta levnadsteckning; några hastiga nedslag måste räcka. De kan inledas med konstaterandet att Voitto disputerade år 1971 vid Åbo Universitet med en avhandling om de kommunala centralorganisationernas funktioner och maktställning i finländsk politik. Avhandlingen hette *Julkisyhteisöt vaikuttajina* (eget förlag); andra titlar att nämna från detta forskningsområde är *Korporatismi* (Gaudeamus, 1981), *Consultation and Political Culture* (Finska Vetenskaps-Societeten, 1983, tillsammans med undertecknad), *Professiot ja julkisvalta* (Valtionhallinnon kehittämiskeskus, 1993) samt *Kolmas sektori* (Gaudeamus, 1998 och 2002). Forskningsfältet var blott ett av många – till Voittos adelsmärken hörde tematisk mångsidighet. Han var sålunda expert på kommunalförvaltning och kommunalpolitik – ett par titlar på området, plockade från de skördar som det stora projektet KuntaSuomi avsatte i ett sent skede av Voittos karriär, är *Vallantavoittelijan muotokuva* (Suomen Kuntaliitto, 2003), och *Paikallisyhdistykset kunta-areenalla* (Suomen Kuntaliitto, 2004). Ännu behärskade Voitto i lika mån utforskandet av politiska institutioner och lagstiftningsprocesser – relevanta boktitlar är *Kamari vai kirjaamo?* (Turun Yliopisto, 1976), som är en fallstudie av stora utskottet i Finlands riksdag, samt *Lepäämäänjättämismekanismi* (Turun Yliopisto, 1990). Ett par andra bokarbeten på området är komparativa – detta gäller en studie av *Kommittéväsendet i Sverige och Finland* (Åbo Akademi, 1998, tillsammans med Jan Johansson) samt en studie med titeln *Interpel-*

lationer i Norden (Åbo Akademi, 2001, tillsammans med Guy-Erik Isaksson).

Den visdom Voitto företrädde var encyclopedisk även i den meningen att den inbegrep kunskap snarare än kunskapsramar. Voitto var i sin forskning empirisk snarare än teoretisk, med en suverän behärskning av konsten att samla, bedöma och dissekera stora mängder av såväl kvantitativ som kvalitativ information. Han var förvisso i dessa bemödanden teoriinformerad, men det är nog rimligt att säga att han konsumerade teori snarare än producerade teori – han hängde upp sina rön på förefintliga teoriknaggar, men spikade knappast upp nya. Regeln hade förvisso sina undantag, och det kan särskilt vara skäl att nämna de självständiga begreppsbestämningar och begreppspreciseringar Voitto gjorde i ett av sina sista större arbeten, boken *Seniorikansalainen voimavarana* (Suomen Kuntaliitto, 2006). Jag drar mig här till minnes det samarbete jag bedrev med Voitto under hela 1980-talet och ännu en bit in på 1990-talet, innan mina ämnesval småningom blev alltför excentriska för att falla Voitto på läppen. Vi planerade tillsammans, vi skrev tillsammans, vi reste tillsammans, vi blev goda vänner. Och vi lärde av varandra. Jag betonade i våra samtal behovet att operera med teorier, taxonomier och komparativ logik, Voitto betonade att ett hafsigt insamlade av en i bästa fall anvisande empiri aldrig kunde vara tillräckligt, vad som behövdes var ordentliga klumpar av systematiskt insamlad och validitetsbedömd empiri. Det var, så minns jag den, en givande tid. Två i grunden, till läggning, temperament och orientering ganska olika personer gnuggades mot varandra, tog intryck av varandra, och började småningom internalisera drag ur varandras förhållningssätt till vetenskap och forskning. Det tål betonas och understrykas att Voitto var en berikande samtalspartner. Han var en god lyssnare, och han bidrog med iakttagelser och reflexioner, hämtade ur en erfarenhetsbakgrund och en beläsenhet i vilken teoretiska och metodologiska inslag hade en större plats än endast ett studium av hans skrifter kunde föranleda en att tro. Han kunde i sådana samtal med kraft hävda en mening och rentav vara litet envis. Påstridig eller oreflekterad var han aldrig.

*

Voitto tillhörde en generation av statsvetare som hade att konfrontera ett dilemma. Det uppstod ur en kollision mellan två kulturer, två ganska diame-

tralt motsatta uppfattningar av den statsvetenskapliga disciplinen och dess uppgifter. Voitto, och många med honom, socialiserades i studiegångar och i ungdomens vetenskapliga bemödanden till ett betraktelsesätt enligt vilket statskunskapen var ett nationellt företag, i vilket man i varje fall i huvudsak skulle intressera sig för Finland och nedteckna sina rön på finska eller svenska språket. Det internationella och det komparativa var någonstans långt borta, "out there", och var hur som helst förbehållet några få. Ganska snart ändrades allt detta. Europeiska och nordiska samarbetsorgan på statskunskapens område tillkom på 1970-talet, disciplinen globaliserades, nödvändigheten att behärska och uttrycka sig på främmande språk antog raskt helt andra proportioner. Dilemmat var att man måste, mitt uppe i en forskargärning, orientera sig från en kultur mot en annan – man måste bli internationell, gärna komparativ, berest, språkkunnig, närapå världsvan, införstådd med tanken att Finland var blott ett fall av många, och inte nödvändigtvis ett av de mest intressanta.

För Voitto, en av de mest utpräglade representanter för ett "finskt" förhållningssätt jag någonsin träffat på – jag tänker här på egenskaper som försynthet, tillbakadragenhet, lågmäldhet, närapå blyghet – var omorienteringen allt annat än lätt, och han kunde förverkliga den endast delvis. Han var för all del inte rädd för det internationella, och han kunde, därtill anmodad, berika det med forskning – i sammanhanget är det lämpligt att nämna den redogörelse för det finska inkomstpolitiska avtalssystemet som Voitto år 1982 införde i den av Gerhard Lembruch och Philippe Schmitter redigerade och på sin tid mycket omtalade antologin *Patterns of Corporatist Policy-Making* (SAGE Modern Politics Series), samt det länderkapitel om Finland som Voitto år 1997 publicerade i det av Pippa Norris redigerade samlingsverket *Passages to Power: Legislative Recruitment in Advanced Democracies* (Cambridge University Press). Och kanske framför allt: Voitto bidrog i Finland kännbart till studiet av jämförande politik, i det han skrev flera läroböcker om utländska politiska system. *Läntisten suurvaltain poliittiset järjestelmät* utkom år 1984 (Finnpublishers), *Pohjoismaiden poliittiset järjestelmät* år 1988 (Turun Yliopisto), och *Euroopan poliittiset järjestelmät* år 1991 (Valtionhallinnon kehittämisskeskus). Men, som sagt, den internationella tråden i Voittos profil förblev förhållandevis tunn. En ytterligare bidragande fak-

tor var nog, helt enkelt, att det sätt att skriva och rapportera som Voitto hade tillägnat sig inte var fullt anpassat till den nya tidens krav. För en person med Voittos läggning var den lilla monografin nog det lämpligaste formatet och den naturliga formen för vetenskaplig kommunikation – nästan alla de titlar som här passerat revy representerar i själva verket detta format. Det komprimerade, knappordiga och nästan formalistiska framställningssätt som den internationellt publicerade uppsatsen föutsätter var Voitto litet främmande för – han behövde mer utrymme för sina eftertänksamma och ofta i språklig elegans klädda tankekedjor, empiriska härledningar och datakommentarer.

*

Voitto insjuknade våren 2004; de första diagnoserna och prognoserna var pessimistiska. Alltför pessimistiska, skulle det visa sig. ”Ei tämä elämä vielä ole eletty”, skrev Voitto i ett privatbrev till mig ett par månader efter sitt insjuknande. Han hade rätt – stark medicinering och god vård i hemmet gav honom ännu fem år. Goda var åren knap-

past – sjukdomshotet var hela tiden överhängande, sjukhusbesöken, korta och längre, återkom ständigt. Men halvgoda var åren nog. De inrymde ett fortsatt umgänge med familj, släkt och vänner; de gav även rum för fortsatta vetenskapliga bemödanden. Dessa gällde ej längre stora nysatsningar – Voitto kunde, litet galghumoristiskt, säga att det inte var mödan värt att ta itu med någonting som man antagligen ändå var tvungen att lämna på hälft. Men han orkade slutföra redan påbörjade beting, som t.ex. ett kapitel om riksdagens utskott, i samarbete med Kyösti Pekonen, till en volym i den rad av sådana som utgivits i anledning av den finska folkrepresentationens 100-årsjubileum. Småningom ebbade dock krafterna ut. Vid en middag i vårt hem i maj månad detta år, den sista gång min hustru och jag såg Voitto, var han svag och trött, och när sommaren stod i sin fagreste blomning orkade han inte mer. Vi sörjer en aktad kollega, en fin människa och en trofast vän.

DAG ANCKAR